

версал отримала козацько-шляхетська родина Фаїв [6, арк. 40]. Тоді ж О. Силич одержав універсал на два млини – на р. Білоус біля с. Рижики та на р. Свиня під с. Терехівка [19, с. 73; 23, с. 110, 116].

За гетьманування І. Самойловича чернігівським полковником був його син Григорій (1685–1687 (1688)), який близько 1686 р. віддав власність Бакуринських – с. Осняки, Федору Зеленському [16, с. 29]. Можливо, як компенсацію в 1688 р. Юрій Бакуринський отримав від Григорія Самойловича пільгове право не сплачувати до військового скарбу третину своїх прибутків із Вирського млина на Грабівщині [18, с. 6; 22, с. 29; 24, с. 15].

Інакшою була ситуація на території колишнього Остерського староства. Якщо любецька шляхта покозачилася й увійшла до складу старшини Чернігівського полку, то остерські бояри стали здебільшого звичайними козаками Київського та Ніжинського полків. Зокрема, це стосується Барановських, яких М. Грушевський вважав одним із давніх родів остерського боярства [5, с. 283–284]. Ще в 1587 р. остерський староста Лаврин Ратомський віддав «старе» селище Олбін шляхтичам Войцеху Барановському та Войцеху Григоровичу [1, с. 25]. Козелецькі козаки Бердянські походили з роду дрібних остерських бояр Бердів (ненобілітований рід), під 1622 р. відоме с. Бердів, коли за нього судився Стефан Аксак [29, с. 128–129]. Козаки Білики – один із найчисельніших родів Остерщини, походили від боярина Білика, який був згаданий серед остерських бояр, що несуть замкову службу («в Острозе сидять») у 1552 р. [1, с. 75].

До того ж, Остерщина знаходилася занадто близько до Києва і стала об'єктом постійних зазіхань київських монастирів.

На відміну від Любеча, де московського гарнізону не було, Остер був місцем протистояння між козаками та московським стрільцями. Ця боротьба завершилася саме за гетьманування І. Самойловича. В 1678 р. Остер повернувся під безпосередню гетьманську владу [21, с. 33]. Серед земельних пожалувань нащадкам остерського боярства згадаємо універсал 1678 р. значному товаришу Ніжинського полку Марку Івановичу Борсуку: «респектуючи на зичливіе услуги, вь Войску Запорожскомь роненнии, а до далшихь захожуючи» с. Припутне «до ласки нашеое войсковое» [20, с. 27, 47]. Ще до того М. Борсук був ніжинським полковником. 26 листопада 1676 р. козелецький (у тексті помилково – кролевецький) сотенний хорунжий В. Ігнатович отримав від М. Борсука дозвіл на будівництво млина на р. Реть з одним колом [26, с. 910]. 21 червня 1675 р. він-таки дозволив носівському городовому отаману П. Самокишу отримувати прибутки з борошняного і ступного кіл його [М. Борсука] власного млина на р. Остер [26, с. 909].

Але більшість гетьманських універсалів на остерські маєтності були надані монастирям. Зокрема, 13 липня 1672 р. І. Самойлович надав підтверджувальний універсал на володіння «острицькими млинами» Києво-Михайлівському монастирю [2, с. 67].

У 1686 р. гетьман у відповідь на скаргу («суплику») остерських обивателів «на кривди» Київського Братського монастиря, видав Остру охоронний універсал на маєтності, але «кривды причиниemyя отцом ректером и Игуменом братским Киевским» не припинялися [2, с. 68].

До 1687 р. І. Самойлович надав Київському Братському монастирю села Лутаву, Виповзів і Косачівку замість втраченого монастирем містечка Моровська. Скориставшись смертю гетьмана та судовою тяганиною мешканців Остра з монастирською

Генерального військового суду землі повернуті монастирю [7, с. 413].
Таким чином, за гетьманування І. Самойловича продовжувалася практика пожа-
гування земельних маєтностей нашихдакам служебної шляхти «українних» замків Ки-
ївського воєводства – Остра та Любеца. Більш поширеною ця практика була щодо
шляхтив Любецьких шляхтичів, меншою мірою – остреських.

1. Александрович М.Н. Остреский уезд. Вып. 1. Историческое описание. Часть 1. – К.: Типография Г.Т. Корчак-Новицкого, 1881. – 110 с.
2. Брун О.В. История Остершини (написи истории). – Чернітв: Вид. журн. «Сіверянський літопис», 2010. – 112 с.
3. Города, местечки и замки Великого княжества Литовского: Энциклопедия. – Минск: Беларуская Энцыклапедыя імя Петруса Бруцкі, 2009. – 312 с.
4. Гривешский М.С. История Украины-Руси: в 11 т., 12 кн. Т. VI. – К.: Наукова думка, 1998. – 704 с.
5. Гривешский М.С. История Украины-Руси: в 11 т., 12 кн. Т. VI. – К.: Наукова думка, 1991. – 680 с.
6. Державний архів Чернітвської області, ф. 133, оп. 1, спр. 232, 48 арк.
7. Доба гетьмана Івана Мазепи в документах / Упоряд. С. Павленко. – К.: Видавничий дім «Києво-Могилянська академія», 2007. – 1142 с.
8. Каманин И.М. Материалы по истории козацкого землевладения (1494-1668) // Чтения в историческом обществе Нестора-летописца. – 1894. – Кн. 8. – Отд. III. – С. 3-29.
9. Кондратьев Л. Любецкая шляхта на службе: від Речі Посполитої до Війска Запорозького // Номо-Historicus 2016. Таблиці антрапологічної історії / над. ред. А. Смагленчука. – Вільнюс: Беларускі на portal/Soc.Gum/Nzvzrdp_isvl/2007_12/секції/секція%204/ukrainska%20kozaska%20istariya.pdf.
10. Кривошея В.В. Козацька еліта Гетьманщини. – К.: ШІЕНДІ імені І.Ф.Кураса НАН України, 2008. – 452 с.
11. Кривошея В.В. Козацька еліта Гетьманщини. – К.: ШІЕНДІ імені І.Ф.Кураса НАН України, 2008. – 452 с.
12. Кривошея В.В., Степанчук Ю.С. Українська козацька старшина: стан та перспективи досліджень // Наукові записки Вінницького державного педагогічного університету імені Михайла Коцюбинського. Серія: Історія. – 2007. – № 12 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.nbuv.gov.ua/portal/Soc.Gum/Nzvzrdp_isvl/2007_12/секції/секція%204/ukrainska%20kozaska%20istariya.pdf.
13. Курчак М. Між вином і радою. Козацтво Правобережної України в другій половині XVII – XVIII ст. Статті і матеріали. – К.: Критика, 2006. – 472 с.
14. Курковський П. Чернігово-Сіверщина у складі Речі Посполитої. 1618-1648. – К.: Темпора, 2006. – 496 с.
15. Лазаревский А. Сулимовский архив: Фамильные бумаги Сулим, Скоруп и Войцеховичей XVII-XVIII вв. – К.: Тип. К.Н. Милевского, 1884. – XXII + 316 с.
16. Лазаревский А.И. Исторические заметки о некоторых селах Черниговской губернии // Черниговская памятка на 1896/97 год. Карманная справочная книжка. – Чернітов: Любецкая типография, 1896. – Отд. III. – С. 1-32.
17. Лазаревский А.И. Обзорные Румянцевской описи Малороссии. Вып. 1. – Чернітов: Любецкая типография, 1866. – 390 с.
18. Лазаревский А.И. Очерки старейших дворянских родов Черниговской губернии. Вып. 1. – Чернітов: Любецкая типография, 1868. – 116 с.
19. Лазаревский А.И. Очерки, заметки и документы по истории Малороссии. Т. 1. – К.: Типография унверситета Св. Владимира, 1892. – 146 с.
20. Мяскотин В.А. Очерки социальной истории Украины в XVII-XVIII вв. Т. 1. Вып. 2. – Прага: Изд-во «Пламя», 1926. – 274 с.
21. Пеньский А.Т., Лавренчук П.Я. Остер – европейское місто / Сіверський інститут регіональних досліджень. – Чернітв: Видавель Лозовий В.М., 2011. – 88 с.
22. Російський державний історичний архів, ф. 1343, оп. 17, ч. 1, спр. 498, 54 арк.
23. Список вольных мельниц Черниговского полка (1742 года) / С предисл. А. Лазаревского // Записки Черниговского губернского статистического комитета. – 1872. – Вып. 5-6. – Кн. 2. – С. 99-136.